

Storytelling: Tradition of fishermen in a boat floating island, Koh Siray, Phuket

*Kitimaporn Choochote*¹

Abstract

Belief and faith of fishermen about the ceremony in the tradition of fishermen in a boat floating island are to be free from sin and the cast lots of occupation. In other words, the boat floating island is determinate that they will be fortunate or poor of occupation by observing from the boat, if the boat leaves from the beach. That means the fishermen will be lucky and will catch as many fish and for a living would not suffer. In another hand, if the boat comes back to the beach. That means the fishermen will suffer from the natural disaster or have an accident of life.

Key words: storytelling, generation to generation, tradition, belief, faith

¹ Lecturer of Faculty of Technology and Environment, Prince of Songkla University, Phuket Campus

เรื่องเล่า: ประเพณีลอยเรือชาวเล เกาะสิเหร่แหลมตึกแก ตำบลรัชฎา จังหวัดภูเก็ต

กิติมาพร ชูโชติ ²

บทคัดย่อ

ความเชื่อและความศรัทธาของชาวเลเกี่ยวกับการทำพิธีลอยเรือ ก็คือ การลอยบาป ตลอดจนเป็นการเสี่ยงทายในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ การลอยเรือเป็นเครื่องกำหนดว่า การประกอบอาชีพจะเจริญก้าวหน้าหรือ อดคัดขาดแคลน โดยดูจากเรือที่ลอยเป็นสำคัญ คือถ้าเรือออกไปแล้ว ลอยออกไปไม่ถูกคลื่นซัดเข้าหาฝั่งเดิม แสดงว่าชาวเกาะทั้งหลาย จะเป็นผู้โชคดี การประกอบอาชีพคือการจับปลา จะจับได้มาก การหากินจะไม่ฝืดเคือง แต่ถ้าเรือถูกคลื่นซัดเข้าหาฝั่ง จะเป็นเครื่องชี้ว่า การทำมาหากินจะฝืดเคือง ชาวเกาะจะประสบโชคร้าย จากภัยธรรมชาติหรืออาจจะประสบอุบัติเหตุถึงชีวิต

คำสำคัญ: ประเพณีลอยเรือชาวเล ความเชื่อ ความศรัทธา

² อาจารย์คณะเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

บทนำ

“ชาวเล” เป็นคำในภาษาไทยถิ่นใต้ที่ย่นย่อมาจากคำว่า “ชาวทะเล” โดยรวมมีอยู่สองความหมาย อาจหมายถึงคนที่อาศัยอยู่ริมทะเล ประกอบอาชีพประมง หรือหากินอยู่กับทะเล กับอีกความหมายหนึ่ง เป็นคำใช้เรียกขานกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน ซึ่งอาศัยอยู่ตามชายฝั่ง หรือเดินทางเร่ร่อนตามเกาะแก่งของทะเลอันดามัน ทางตอนใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วยสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมอแกน กลุ่มมอแกน และกลุ่มอูรักลาไ้ย้อย ใดก็ตาม ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา เส้นทางอพยพ และความสัมพันธ์ระหว่างสามกลุ่มทั้งในอดีตและปัจจุบันยังมีอยู่น้อยมาก

ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งทางใต้ของประเทศไทยอาศัยตามเกาะชายฝั่งในมหาสมุทรอินเดียแถบภูเก็ตและทะเลอันดามัน ชาวเลอพยพเคลื่อนย้ายเร่ร่อนทำมาหากินอยู่ในแถบจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล แต่เนื่องจากชาวเลมีอยู่เพียงจำนวนน้อย กระจายอยู่หลายแห่ง ไม่มีปัญหาทางด้านการเมืองและการปกครอง จึงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจเอาใจใส่ หรือได้รับความช่วยเหลือจากโลกภายนอกเท่าที่ควร ชาวเลจึงอาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง มีความสัมพันธ์และติดต่อกับคนพื้นเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตามชาวเลก็มีแบบแผนประเพณี วิถีชีวิตและภาษาเป็นของตนเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่นำศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น โดยบทความของ ประเทือง เครือหงส์ (2541, หน้า 2) ได้สอดคล้องกับบทความทางวิชาการของ ประชุม ชุ่มเพ็งพันธ์ (2521) ซึ่งได้เขียนถึงความเป็นมาของคำว่า “ไทยใหม่” ในวารสาร อ.ส.ท. เรื่องวัฒนธรรมชาวเล ความตอนหนึ่งว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนแจกวัดอุบ่งจายที่จำเป็นต่างๆ แก่ชาวทะเล และโปรดให้เรียกชาวทะเลว่า “ไทยใหม่” ซึ่งบรรดาชาวทะเลปลื้มปิติพอใจมาก ต้องการให้ชาวบทุกทั่วไปเรียกพวกเขาตามนามพระราชทาน

อย่างไรก็ตามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รับมาจากสังคมภายนอก อูรักลาไ้ย้อยบางกลุ่มยังคงดำรงเอกภาพภายในสังคมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น พวกเขาตั้งถิ่นฐานเกาะกลุ่มอยู่ด้วยกัน ไม่ยอมปะปนกับคนนอก ยังพูดภาษาอูรักลาไ้ย้อย ในหมู่พวกพ้องกันเอง ยังสืบทอดตำนาน ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับบรรพบุรุษและดำรงรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเองภายในชุมชนเล็กๆ ของพวกเขา แต่ก็มีบางกลุ่มที่ชายที่ให้กับนายทุนในแหล่งท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปมา

การร้องรำทำเพลงเป็นชีวิตจิตใจของชาวอุรุกราวี้อยู่ เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ใช้ชีวิตท่ามกลางธรรมชาติ ทำไร่ เลี้ยงดนตรี และบทเพลงที่ร้องรำกันทั้งในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่างๆ จะสะท้อนภาพสังคมวัฒนธรรมและบ่งบอกถึงความเป็นมาและเป็นไปของกลุ่มชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื้อเพลงเอ่ยถึงท้องทะเล ผู้คน บรรพบุรุษ และการเดินทาง

แม้วิถีชีวิตดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไปโดยไม่หยุดยั้งแต่วันใดก็ตามที่ชีวิตพวกเขาสิ้นสุด ลูกหลานก็จะนำร่างไว้วิญญาณฝังกลบไว้ใต้พื้นทรายชายทะเล ตามคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมาว่า "จะได้นอนฟังเสียงคลื่นกล่อมเหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่"

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาประเพณีลอยเรือชาวเล ผ่านเรื่องเล่าจากฐานสู่รุ่นของชาวเล เกาะสิเหร่ บ้านแหลมตึกแก ตำบลรัชฎา อำเภอมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

วิธีการดำเนินการศึกษา

ใช้การศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัย และประเพณีที่เกี่ยวกับชาวเล ก่อนลงศึกษาภาคสนาม

2. ศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเช่น โต๊ะหม่อ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมถึงเข้าไปสัมผัสชาวเลแลกเปลี่ยนพูดคุย และเข้าร่วมประเพณีลอยเรือตั้งแต่ก่อนระหว่างและหลังเสร็จสิ้นประเพณีตามคำบอกเล่าอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน มีการถ่ายภาพ บันทึกภาพเคลื่อนไหว และเสียง

ขอบเขตของการศึกษา

เลือกพื้นที่การศึกษา ณ ชุมชนชาวเล (ไทยใหม่) เกาะสิเหร่ บ้านแหลมตึกแก ตำบลรัชฎา อำเภอมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา เดือนสิงหาคม 2558 – เดือนกรกฎาคม 2559

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

1. ความเป็นมาของประเพณี

ประเพณีลอยเรือเป็นประเพณีสำคัญที่สุดในรอบปี ซึ่งจะจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง คือในวันขึ้น 14, 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ ของเดือน 6 และเดือน 11

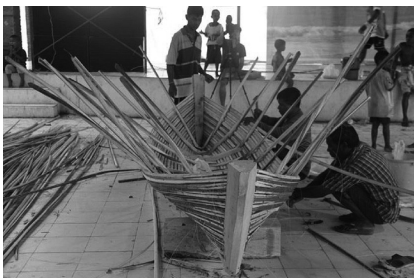

ภาพที่ 1 เรือประกอบพิธี

ประเพณีลอยเรือ หรือปาจ๊าก เป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวเลที่ยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยชาวเลมีความเชื่อว่าการสะเดาะเคราะห์เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านรอดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายเชื่อกันว่าได้ปฏิบัติแล้วจะหมดทุกข์หมดโศก ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยและช่วยให้ทำมาค้าขึ้น ถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ลอยสิ่งชั่วร้ายออกไปพร้อมกับเรือด้วยการขออำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านให้ช่วยขับไล่สิ่งอัปมงคล และรวมทั้งเป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงการขอขอบคุณที่ช่วยคุ้มครองให้พวกเขาได้อยู่รอดปลอดภัยโดยใช้เรือเป็นพาหนะบรรทุกสิ่งชั่วร้ายออกไป และยังเป็นการส่งวิญญาณไปสู่อีกภพหนึ่งโดยนำเรือไปปล่อยกลางทะเลแล้วให้ไหลไปตามสายน้ำ

2. พิธีกรรม

2.1 วันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11

ภาพที่ 2 ชาวบ้านร่วมกันต่อทอ้งเรือพิธี

ภาพที่ 3 ชาวบ้านร่วมกันต่อตัวเรือพิธี

ภาพที่ 4 รูปร่างของเรือพิธีเมื่อต่อแล้วเสร็จ

ในเวลา 16.00 น. ชาวบ้านที่เป็นผู้ช่วยจะมารวมตัวกันต่อเรือพิธี ไม้ที่ใช้ต่อเรือจะเป็นไม้เนื้ออ่อน คือไม้ทองหลางนำมาทำเป็นโครงแกนเรือ ท้องเรือหัวเรือ ท้ายเรือ จังกูด และนำไม้ระกำมาต่อตัวเรือนำไม้ระกำผูกไว้เป็นมัดๆ เพื่อใช้ประกอบเป็นลำเรือ ใบเรือทำจากผ้าดิบ และยังมีการแกะสลักไม้ระกำเป็นนายท้ายเรือพาย นำเครื่องใช้ประจำวัน เช่น มีด ครก เสื้อผ้า รองเท้า ต่างๆ ใส่ไปในเรือด้วย เสร็จจากการต่อเรือ ก็จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในหมู่บ้านที่จะไปหาดอกไม้สวยๆ แล้วมาช่วยกันประดับตกแต่งเรือพิธีอย่างสวยงามให้เสร็จสิ้นก่อนฟ้าสาง

2.2 วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11

ในช่วงบ่าย เวลาประมาณ 14.00 น. ชาวเลจะพากันไปเช่นไหว้ผีหมู่บ้านที่ศาลโตะตามิ โตะปิร์ธา ก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคล เครื่องประกอบพิธีได้แก่ ขนมหั่วล้าน ไก่ทอด ไก่ต้ม ข้าวตอก ก๋วยเตี๋ยว หมากพลู น้ำ และเทียน จะไม่มีการนำเหล้ามาเช่นไหว้เพราะศาลนี้เป็นของอิสลาม

ภาพที่ 5 ชาวบ้านช่วยกันตกแต่งเรือพิธี

ภาพที่ 6-7 ชาวบ้านนำอาหารมาเซ่นไหว้ (ซ้าย), อาหารเซ่นไหว้ ขนมหัวล้าน ไก่ทอด (ขวา)

เมื่อได้เวลา โต๊ะหมอจะนั่งประกอบพิธีหน้าศาล โดยเผากำยาน เพื่อให้กลิ่นหอมของกำยานเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร โต๊ะหมอจะเชิญดวงวิญญาณที่ศาลรอบนอกหมู่บ้านมาร่วมวงทานอาหารเซ่นไหว้ ผ่านทางคว้นกำยาน และเมื่อครบแต่ละรอบ โต๊ะหมอจะสวดคาถาทูกรอบก่อนส่งไปยังชาวบ้านคนถัดไป โดยจะวนทวนเข็มนาฬิกา แล้วจุดเทียนหน้าศาลเพื่อดูว่าดวงวิญญาณมาครบหรือยัง จากนั้นโต๊ะหมอออกมายืนหน้าศาล และเปล่งเสียงโสร้องทั้งสี่ทิศ เพื่อเรียกผีที่ศาลรอบนอกหมู่บ้านมาร่วมพิธีเพื่อรับของเซ่นไหว้อีกครั้ง

ภาพที่ 8 ชาวบ้านส่งกำยานวนไปรอบๆศาล

ภาพที่ 9 โต๊ะหมอลำพิธีเรียกผีมารับของเซ่นไหว้

หลังจากนั้นจะปักธงขาวไว้ทั้งสี่ทิศของศาล แล้วชาวบ้านทุกคนจะมาขอพร และโปรยข้าวตอกไปที่ศาล แล้วให้ทุกคนจะจุดเทียนรอบๆ ศาลและรอนจนโต๊ะหมอบอกให้นำอาหารแจกจ่ายกันกินได้

ภาพที่ 10 ชาวบ้านจุดเทียนรอบๆศาล

ต่อจากนั้นชาวบ้านจะนำอาหารของตนที่นำมาร่วมพิธีแจกจ่ายกัน ชาวบ้านร่วมกันกินอาหารที่เช่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล แต่จะต้องกินให้หมด ในที่บริเวณพิธี จะนำกลับไปบ้านไม่ได้และเป็นอันเสร็จพิธีเช่นไหว้

ภาพที่ 11 เรือพิธีตั้งอยู่ทางเข้าหมู่บ้าน

ภาพที่ 12 รำร้องเงี้ยวรอบเรือพิธีก่อนแห่เรือ

ในช่วงเวลาประมาณ 16.00 น.ชาวบ้านทุกคนจะมารวมตัวกันที่เรือพิธี จะมีการร้องรำร้องเงี้ยวรอบๆเรือพิธีทั้งหมด 7 เพลง ก่อนจะแห่เรือไปที่ชายหาด หน้าหมู่บ้าน และไปหยุดเรือพิธีที่ต้นมะขามใหญ่หน้าศาลไต่ตามี โต๊ะปราช์ มีการร้องรำร้องเงี้ยวอีก 7 เพลง ระหว่างแห่เรือ จะมีการร้องรำร้องเงี้ยว และรำ กลองยาว ตลอดระยะทางที่แห่เรือ เมื่อแห่เสร็จจากนั้นจะตั้งเรือไว้ที่ศาลากลาง หมู่บ้าน

ภาพที่ 13 แท้เรือพิธีรอบหมู่บ้าน

ภาพที่ 14 ขบวนแห่เรือมีการร้องรำร้องเงิ่ง

ภาพที่ 15 ขบวนแห่เรือพิธีไปยังศาลากลางหมู่บ้าน

ผู้นำครอบครัวจะนำตุ๊กตาที่แกะสลักเป็นรูปคนโดยแกะจากไม้ระกำ ตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว พร้อมทั้งตัดเล็บมือ เล็บเท้า เส้นผมของทุกคน ในบ้าน ตลอดจนของแห้ง เช่น กะปิ เกลือ หมาก พลู ที่เตรียมมาใส่ลงไป

เรือด้วยชาวบ้านจะกำข้าวตอกกลูบไล่ตามตัวตั้งแต่หัวจดเท้า และขีดข้าวตอกใส่เรือ ด้วยมีความเชื่อว่าข้าวตอกจะได้นำเอาความชั่วร้ายออกจากร่างกายของตน ให้มาอยู่ในข้าวตอก เพื่อที่จะได้ลอยเรือพร้อมๆ กับเรือ

ภาพที่ 16 ชาวบ้านจุดเทียน นำสิ่งของเครื่องใช้ใส่ในเรือ

ภาพที่ 17 ไม้แกะสลักตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ภาพที่ 18-19 ของเซ่นไหว้ และเครื่องดนตรีในการประกอบพิธีอัญเชิญวิญญาณขึ้นเรือ

ภาพที่ 20 พิธีอัญเชิญวิญญาณ และสิ่งชั่วร้ายขึ้นเรือพิธี

ภาพที่ 21 ร้องรำร้องเงืงรอบเรือพิธีก่อนจะลอยเรือในรุ่งสางของวันใหม่

ในเวลาประมาณ 20.00 น. มีการทำพิธีอัญเชิญวิญญาณที่อยู่ทุกๆ ที่ รวมไปถึงสิ่งที่ชั่วร้ายต่างๆ ด้วย ให้นำมาอยู่บนเรือ เพื่อที่วันลอยเรือจะได้ไปส่งให้วิญญาณเหล่านี้ไปในภพภูมิที่ดี เป็นการปิดเป้าสิ่งไม่ดีออกไปเครื่องประกอบพิธี ได้แก่ เหล้าแดง เหล้าขาว น้ำแดง หมากพลู ข้าวตอก ยาสูบ และเทียน เป็นของเซ่นไหว้ในการอัญเชิญวิญญาณ ชาวบ้านนั่งล้อมวงกัน โดยแต่ละคนจะมีเครื่องดนตรีอยู่ เช่น รำมะนาฆ้อง และฉิ่งเมื่อพร้อมแล้วจากนั้นได้ะหมอจะจุดกำยาน เพื่อสื่อสารกับดวงวิญญาณ โดยจะส่งกำยานทวนเข็มนาฬิกาให้ชาวบ้านคนถัดไปเรื่อยๆ จนครบ 3 รอบ จากนั้นชาวบ้านจะโปรยข้าวตอกไปยังของเซ่นไหว้ที่อยู่กลางวง ระหว่างนั้นก็มีการร้องรำทำเพลง รำมะนาตามแบบโบราณรอบๆ ลำเรือถือเป็นการสมโภชเรือ ก่อนจะลอยสู่ทะเลไปพร้อมๆ กัน และมีการร้องรำร้องเงืงรอบเรือพิธี ร่วมกันเดินรำวงกันอย่างสนุกสนานครึกครื้น จนกระทั่งถึงรุ่งสางของวันใหม่

2.3 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

เวลาประมาณ 6.00 น.ชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจะช่วยกันแบกหามเรือพิธีไปยังชายหาด และยกเรือพิธีลงไปที่บรรทุกเรือหางยาวที่เตรียมไว้ ระหว่างยกเรือพิธีขึ้นเรือชาวบ้านที่อยู่บนฝั่งจะโยนข้าวตอกเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกไปจากหมู่บ้าน เรือหางยาวจะนำเรือพิธีไปสู่ทะเลเพื่อป้องกันมิให้ความชั่วร้ายในลำเรือพิธีนั้นย้อนกลับมาสู่หมู่บ้าน หลังจากลอยเรือพิธีกลางทะเลเล็กแล้ว ถ้าหากว่าเรือพิธีย้อนกลับมาสู่หมู่บ้าน พวกชาวเลก็จะต้องเริ่มทำพิธีกันใหม่จนกว่าเรือพิธีจะไม่ย้อนกลับมาสู่หมู่บ้านอีก

ภาพที่ 22 ชาวบ้านช่วยกันยกเรือพิธีไปสู่ทะเล เพื่อให้เรือหางยาวนำออกสู่ทะเล การลอยเรือนอกจากจะเป็นการสะเดาะเคราะห์แล้วยังเป็นการเสี่ยงทาย ด้วยหากเรือลอยออกไปโดยสะดวกก็เป็นนิมิตหมายว่าการทำมาหากินในช่วงฤดูกลั่นนั้นจะเป็นไปด้วยความสะดวกสบายไร้อุปสรรคและมีความสุขในชีวิต เมื่อดูจนเรือกลับสายตาไปแล้ว ห้ามหันหลังกลับไปดู

ภาพที่ 23 ชาวบ้านยกเรือพิธีขึ้นเรือหางยาว

ภาพที่ 24 เรือหางยาวบรรทุกเรือฟิธีไปลอยกลางทะเล

ภาพที่ 25 นำเรือฟิธีไปลอยกลางทะเล

ภาพที่ 26 เรือฟิธีลอยลงสู่กลางทะเล

ภาพที่ 27 เรือพิธีลอยไปจนจะลับสายตา

เมื่อปล่อยเรือพิธีลงทะเลแล้ว ก็รอดูให้แน่ใจว่า เรือพิธีลอยไปตามน้ำทะเล เมื่อแน่ใจว่าเรือได้ลอยหายลับไปแล้ว ก็กลับมาขึ้นฝั่ง โดยโต๊ะหมอจะรออยู่ที่ฝั่ง เพื่อดูแลหมู่บ้าน และรอรับชาวบ้านที่ไปลอยเรือพิธี และจะถามว่า เรือพิธีลอยไปดีหรือไม่ จึงเป็นอันว่าเสร็จพิธีกรรมหลัก

ภาพที่ 28 โต๊ะหมอรับชาวบ้านที่ไปส่งเรือพิธี

ภาพที่ 29 โต๊ะหม่อมารับกับทุกคนที่ไปส่งเรือพิธี และถามว่าเรือลอยไปดีหรือไม่

ภาพที่ 30 ไม้กางเขน หรือ ปราดัก

เวลาประมาณ 16.00 น. วันนี้เรียกว่า “วันปราดัก” จะเป็นพิธีแห่ไม้กางเขน ประกอบไปด้วยไม้กางเขนจำนวน 7 อันที่ปลายไม้ทั้ง 3 ปลายจะติดด้วยใบกระพ้อ ไม้ที่ติดขวางเปรียบเสมือนแขน ใบกระพ้อเปรียบเสมือนนิ้ว ซึ่งเชื่อว่า จะคอยโบกพัดผีร้ายตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บไม่ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะปักไว้หน้าหมู่บ้านและจะมีการร้องรำร้องเงี้ยวด้วยกัน 7 เพลง ก่อนแห่รอบหมู่บ้าน

ภาพที่ 31 ร้องรำร้องเงงก่อนแห่ไม้กางเขนรอบหมู่บ้าน

ภาพที่ 32 เริ่มตั้งขบวนแห่ไม้กางเขน

ภาพที่ 33 เด็กๆ ช่วยกันแห่ไม้กางเขน

และนำไม้กางเขนไปปักเรียงเป็นแถวตามแนวตั้งจากบกกอกสู่ทะเลตรงบริเวณที่นำเรือพิธีขึ้นเรือไม้นี้ชาวเล เรียกว่า “กาอยู่ฮาปัต” เป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์คอยปัดรังควาญไม่ให้สิ่งอัปมงคลกลับเข้ามาในหมู่บ้านอีก ระหว่างแห่ไม้กางเขนก็จะมีการร้องรำร้องเง็ง และรำกลองยาวกันจนมาหยุดที่ได้ต้นมะยมใหญ่ หน้าศาลโตะตามี โตะปรีห์ และร้องรำร้องเง็งด้วยกัน 7 เพลง และแห่ต่อไปยังจุดที่ตั้งเรือพิธีไว้

ภาพที่ 34 ชาวบ้านแห่ไม้กางเขนมาถึงจุดที่ตั้งเรือพิธี

ภาพที่ 35 มีการร้องรำร้องเง็ง 7 เพลง

หลังจากปักไม้กางเขนตรงจุดที่เคยตั้งเรือพิธี จะมีการร้องรำร้องเง็งกันอีก 7 เพลง จากนั้นในเวลาประมาณ 20.00 น. ก็จะมีพิธีการไล่สิ่งไม่ดีออกจากบ้านของแต่ละครอบครัว โดยมีการละเล่นรำมะนา ร้องรำรอบไม้กางเขน 3 รอบ และเต้นรำกันจนถึงรุ่งสาง

ชาวบ้านจะปักไม้ไผ่ไว้จนถึงเช้าวันพรุ่งนี้ จึงถอนออกไปปักใหม่เป็นแนวนอนยาวตลอดตั้งแต่หัวหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้าน เพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บและอันตรายที่มองไม่เห็นก่อนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน เป็นอันเสร็จพิธีลอยเรือ

ภาพที่ 36 ไม้กางเขนที่ปักอยู่รอบหมู่บ้าน

บรรดาพี่น้องชาวเลจากที่ต่างๆ ที่สนุกสนานรื่นเริงกันมาหลายวันก็ถึงคราวต้องเลิกเรา รองนกกว่าพิธีลอยเรือในครั้งนี้จะเวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่ง จึงถอนไม้ก่ายุ่ป่ายึดท่อนเก่าออก เพื่อนำท่อนใหม่มาปักแทน

ปัจจุบันประเพณีลอยเรือของชาวเล มักจะหาชมได้ยากลงทุกที เนื่องจากกระแสความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในสังคมยุคปัจจุบันแต่ก็มีชาวเลบางพื้นที่ยังคงยึดถือปฏิบัติประเพณีนี้ตามแบบเดิมอยู่ ได้แก่ ชาวเลกลุ่มราไว บ้านสะปำ เกาะพีพี เกาะลันตา และเกาะสิเหร่ซึ่งพิธีกรรมจะแตกต่างกันออกไปเล็กน้อย

ประเพณีเปรียบเสมือนกระจกเงาของสังคมที่สามารถสะท้อนและถ่ายทอดให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ นิสัยใจคอ และสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ในแต่ละยุคสมัยที่สืบทอดกันมาเป็นระยะ ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์จากอดีตถึงปัจจุบัน จึงแสดงให้เห็นว่าประเพณีเป็นมรดกทางสังคม ซึ่งอนุชนรุ่นหลังได้รับช่วงสืบทอดจากบรรพบุรุษของตนให้เจริญงอกงาม โดยเฉพาะความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจของผู้คนที่มีความสมัครสมานสามัคคี พร้อมใจกันปฏิบัติเพื่อดำรงไว้ซึ่งประเพณีแห่งท้องถิ่นตน และประเพณีจะบ่งให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นขนบธรรมเนียมประเพณีมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข

และถึงแม้ว่าปัจจุบันพิธีกรรมบางอย่างในประเพณีลอยเรือจะแตกต่างจากครั้งอดีตบ้างแต่จุดมุ่งหมายเดิมก็ยังคงอยู่นั่นก็คือเพื่อการสะเดาะเคราะห์ เสี่ยงทาย พบปะญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลและบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดจน วิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้ตลาดสิ่งดังามในการดำรงชีวิตแก่หมู่คณะอาจจะมีการเพิ่มเติมความเพลิดเพลินสนุกสนานด้วยการจัดการละเล่นใหม่ๆเข้ามา ผนวกบ้างก็เพื่อเป็นการจูงใจให้เยาวชน เพื่อจะก่อให้เกิดความเข้าใจและเชื่อม ความสามัคคีกันในกลุ่มคณะจึงมักจะเห็นเวทีราวเข้ามาเป็นส่วนประกอบในงาน ลอยเรือด้วยเสมอแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังรู้ว่าจะอะไรคือคุณค่าที่ต้องการจะดำรงไว้ สืบทอดไปชนรุ่นหลัง

3. การร้องรำร้องเง้

การรำรำของตอนที่ รุเงะ หรือ รุเง็ก ชาวภูเก็ตเรียกว่า ร้องเง้ คนตรีที่ใช้ บรรเลงในการรำร้องเง้มีไวโอลิน ซอง ฉิ่งและกรับไม้ เนื้อเพลงคล้ายภาษาของ ชาวมลายู เพลงเริ่มต้นในการรำร้องเง้คือ วูก้าลาควดัว ตามด้วยเพลง ลาควมะฮันง์ ลาควอะนะฮักกัน หลังสามเพลงนี้แล้ว จึงอนุญาตให้ชาวเลชาย ขึ้นไปจับคู่ชาวเลหญิงรำร้องเง้ได้ การเต้นรำในช่วงเริ่มต้นเท่านั้นที่เป็นรำร้องเง้ ถัดจากนั้นไปแล้วจะเป็นเพลงจังหวะต่างๆ

ภาพที่ 37 การร้องรำร้องเง้

ภาพที่ 38 การแต่งกายของผู้รำร้องเง็ง

ชาวเลหญิงผู้รำร้องเง็งนุ่งผ้าปาเต๊ะ สวมเสื้อแขนยาว เสื้อโปรงบางมีลูกไม้ ซึ่งเรียกกันว่าเสื้อลูกไม้รูปแบบคล้ายชุดยอหยา ในปัจจุบันชาวเลหญิงวัยรุ่นได้เปลี่ยนจากชุดที่กล่าวเป็นชุดสวมกระโปรงเสื้อรัดตัวชาวเลจะเริ่มรำร้องเง็งตั้งแต่วัยรุ่นขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ และเดือน ๑๑ ขึ้น 15 ค่ำ บางส่วนจะรำวนรอบเรือพิธีตั้งแต่เริ่มวางแกนท้องเรือไปจนเรือพิธีเสร็จ เชื่อกันว่าชาวเลที่รำรอบเรือพิธีมารอบที่สุดจะได้บุญมากเท่าจำนวนรอบที่รำร้องเง็งในคืนวันขึ้น ๑๔ - ๑๕ ค่ำ ไม่มีการรำรอบลำเรือพิธีหรือรำร้องเง็งในตอนกลางวันชาวเลบ้านแหลมตึกแกการร้องและบรรเลงดนตรีรอบเรือปลาจึกและรอบไม้กันผี โดยโต๊ะหมอเป็นผู้นำในการปฏิบัติ การขับร้องบทเพลงร้องเง็งด้วยเนื้อเรื่องที่มีคำขอขมาต่อความผิดและบาปของแม่พันธุ์และเนื้อร้องที่กล่าวถึงการส่งเรือกลับไป "ขุนงูณิรย์" การรำร้องเง็งจึงสะท้อนให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวเล

การรำร้องเง็งประกอบพิธีลอยเรือยังมีบทบาทหน้าที่ในโครงสร้างของวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชน เช่น มีบทบาทหน้าที่ในการบันทึกเรื่องราวและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเส้นทางการอพยพ โยกย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชาวเล ที่ปรากฏในเรื่องของบทราเมณะที่ใช้ร้องขับในพิธีลอยเรือ และยังเป็น การเปิดโอกาสให้มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก เพื่อฝึกหัดการเล่นร้องเง็งตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ในช่วงที่ว่างเว้นจากการออกทะเล

4. ความเชื่อและความศรัทธา

การทำพิธีลอยเรือมีความหมายคือการลอยบาป และเป็นการเสี่ยงทายในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ การลอยเรือเป็นเครื่องกำหนดว่าการประกอบอาชีพจะเจริญก้าวหน้าหรืออับดัดขาดแคลน โดยดูจากเรือที่ลอยเป็นสำคัญคือถ้าเรือออกไปแล้ว ลอยออกไปไม่ถูกคลื่นซัดเข้าหาฝั่งเดิม แสดงว่าชาวเกาะทั้งหลาย จะเป็นผู้โชคดี การประกอบอาชีพคือการจับปลา จะจับได้มาก การหากินจะไม่ผิดเคือง แต่ถ้าเรือถูกคลื่นซัดเข้าหาฝั่ง จะเป็นเครื่องชี้ว่าการทำมาหากินจะผิดเคือง ชาวเกาะจะประสบโชคร้าย จากภัยธรรมชาติหรืออาจจะประสบอุบัติเหตุถึงชีวิต

การอธิปราชผล

ประเพณีลอยเรือ จากการบอกกล่าวผ่านเรื่องเล่าจากบุคคลสำคัญ การเข้าร่วมประเพณีอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน และการสังเกตบริบทที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ลงภาคสนามนั้น ประเพณีลอยเรือ ยังคงเป็นประเพณีที่ชาวเลได้ให้ความสำคัญด้วยความเชื่อและความศรัทธาที่อยู่ในจิตวิญญาณของลูกหลานที่ได้รับ การสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ทุกคนที่อยู่ต่างถิ่นก็จะกลับมาบ้านเกิดเพื่อเข้าร่วมประเพณีนี้เหมือนวันสงกรานต์ เป็นการรวมกลุ่มกัน สร้างความสามัคคี สิ่งที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนคือทุกคนให้ความร่วมมือ แบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างแข็งขันเพื่อสืบสานประเพณีขึ้นมาให้คงอยู่คู่กับชาวเลและส่งต่อความเข้มแข็งในเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมของชาวเลให้คนรุ่นหลังสืบทอดไปให้นานเท่านาน

เอกสารอ้างอิง

- ดาถนัย จรูญทอง, 2550. *ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาไวย์เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูลระหว่างปี พ.ศ. 2493-2549*. การค้นคว้าอิสระ
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นฤมล ขุนวิช่วย และมานะขุนวิช่วย. (2553). *รายงานวิจัย ชีวิตและวัฒนธรรม
ชาวเลอุรักลาไวย์แห่งทะเลอันดามัน*.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประเทือง เครือทอง. (2519). *ชาวน้ำ (ชาวเล) ในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
พัน รักดี. โต๊ะหม่อประจำหมู่บ้านแหลมตึกแก.
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2558.
- มณี ประโม่งกิจ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2558.
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. กลุ่มชาติพันธุ์ “ชาวเล” ในประเทศไทย.
สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559
จาก http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=187:libery&catid=61:2009-11-12-08-41-17&Itemid=76
- สมชาติ ประโม่งกิจ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558.
- สยามฟรีสไตล์. (2008). *ชาวเลกลุ่มอุรักลาไวย์ สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป*.
สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559
จาก <http://www.siamfreestyle.com/forum/index.php?showtopic=1633>
- อำนวย ประโม่งกิจ. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านแหลมตึกแก.
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2558.
- Siamsouth.com. (2553). *กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล "อุรักลาไวย์"*.
สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559
จาก <http://www.siamsouth.com/smf/index.php?topic=16455.0>